

Mr. Jasmin JAJČEVIĆ

Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla

jasmin.jajcevic989@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0760-6091

Pregledni naučni rad/Review scientific article

UDK/UDC: 930.25:94(-057.8)(0.02/.08)"2021"616.9*Covid-19

REFLEKSIJE PANDEMIJE NA DOSTUPNOST ISTRAŽIVANJA ARHIVSKE GRAĐE U ARHIVIMA

Apstrakt: *Na osnovu vlastitog iskustava, autor u radu govori o dostupnosti istraživanja arhivske građe u arhivima, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u zemljama okruženja, u uslovima pandemije virusa SARS-COV-2. Rad tretira pozitivne i negativne primjere, s kojima se autor susreo prilikom istraživanja arhivske građe u arhivima, zatim o uspostavi komunikacije i načinu dolaska do arhivske građe u arhivima Bosne i Hercegovine, Arhivu Jugoslavije u Beogradu i Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Ukazano je na nekoliko pozitivnih primjera rada, ali i negativnih primjera rada u navedenim arhivima. Također, autor je na osnovu vlastitog iskustva tokom istraživanja u arhivima, predložio i preporuke, na kojima bi arhivi trebali raditi, „ne u budućnosti, nego odmah sada“, kao bi se stvorili povoljni uvjeti za nesmetan rad istraživača, ali i zaposlenika u arhivima.*

Ključne riječi: *Istraživanje, istraživači, arhivi, arhivska građa, pandemija, pozitivni i negativni primjeri, preporuke.*

PANDEMIC REFLECTIONS ON THE AVAILABILITY OF ARCHIVAL RESEARCH IN ARCHIVES

Abstract: *Based on his own experience, the author talks about the availability of research on archival material in archives, both in Bosnia and Herzegovina and in the surrounding countries, in the context of the SARS-COV-2 virus pandemic. The paper treats positive and negative examples, which the author met during the research of archival material in archives, then on the establishment of communication and how to get to archival material in the archives of Bosnia and Herzegovina, the Archives of Yugoslavia in Beograd and the Croatian State Archives in Zagreb. Several positive examples of work were pointed out, but also negative examples of work in the mentioned archives. Also, based on his own experience during research in archives, the author proposed recommendations, which archives should work on, „not in the future, but now“,*

in order to create favorable conditions for the smooth operation of researchers and employees in archives.

Key words: *Research, researchers, archives, archives, pandemic, positive and negative examples, recommendations.*

Uvod

Kada je 2020. godine svijet zahvatila pandemija virusa SARS-COV-2, značajno je porasla potreba za obavljanjem „stvari“ (istraživanja) od kuće klikom miša. Veliki broj institucija iz različitih oblasti ponudile su raznovrsne opcije kojima će svoje usluge pružiti korisnicima i dok im ne mogu pristupiti u fizičkome obliku. Na isti su način odgovorili i arhivi pod vodstvom Međunarodnoga arhivskog vijeća.

Ovaj je projekt iznimno značajan jer se njime na različite načine arhivi približavaju široj javnosti. Projekt naziva „Archives are Accessible“ (Arhivi su dostupni) nudi se prikaz svih dostupnih digitalnih sadržaja i aktivnosti prijavljenih arhiva u svijetu jednostavnim pregledom karte.¹ Cilj je prikazati da, čak i u uvjetima kada nije moguće fizički pristupiti arhivima, oni su i dalje dostupni i korisni. Uz to, naglašava se i stalna aktivnost arhiva kao potpora javnom i privatnom poslovanju, čime se podiže svijest o ulozi arhiva u društvu.²

Pretraživanjem karte³ može se doći do informacija o trenutnome radu određene arhivske ustanove, ali i ono što je u ovome kontekstu još korisnije, pristup njenim digitalnim zbirkama koje su svima dostupne. Osim digitalnih kataloga i zbirki, prikazuju se i dostupne online izložbe i arhivske aktivnosti, i dr. U ovaj su se projekt uključile četiri ustanove iz Hrvatske, gotovo jedine iz cijele regije, a to su: Državni arhiv u Bjelovaru, Hrvatski državni arhiv, ICARUS Hrvatska te Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Sve četiri ustanove nude pristup svojim digitalnim zbirkama. U Bosni i Hercegovini (Historijski arhiv Sarajevo), dok u zemljama okruženja (Srbija, Crna Gora, Slovenija, Sjeverna Makedonija i dr) nema ustanova koje su uključene u ovaj projekat).

I dalje je osnovni cilj osvijestiti u javnosti ulogu i važnost arhiva kako bi se lakše postaknuo i njihov daljnji razvoj. Ovaj je projekt kao odgovor na pandemiju izvrstan primjer toga da arhivi ne žive u prošlosti i ne bave se

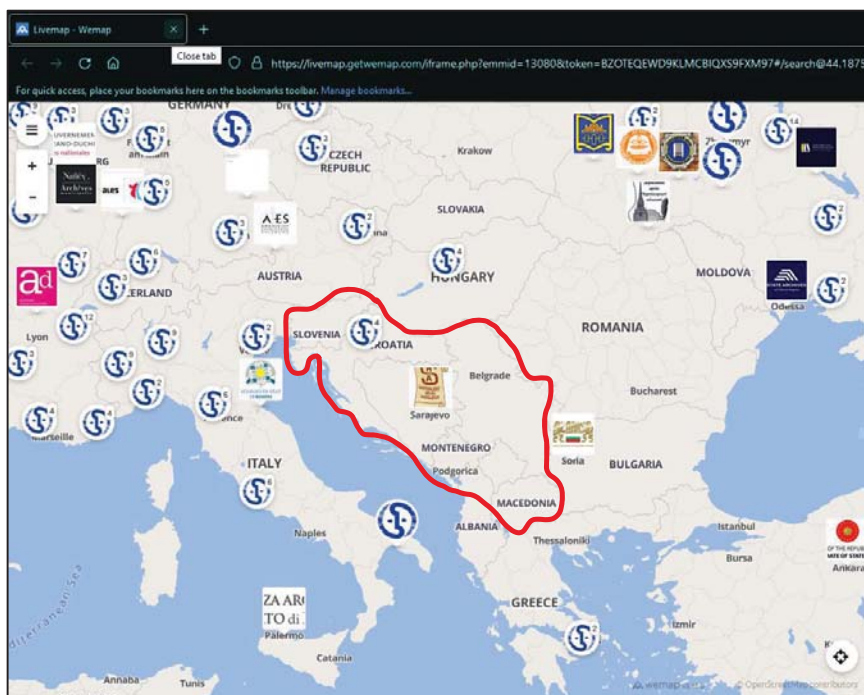
¹ Više: <https://www.ica.org/en/the-archives-and-records-are-accessible>;
<https://www.ica.org/en/what-archive/archives-are-accessible-search-the-map>.
(Pristup: 3.12.2021).

² Ivona Žufić, *Arhivi u 21. stoljeću*, Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, smjer Arhivistika, Zagreb 2020, 31-32.

³ Vidi više:

<https://livemap.getwemap.com/iframe.php?emmid=13080&token=BZOTEQEWD9KLMCBIQX S9FXM97#/search@42.6929530,19.8148058,5.96> (Pristup: 3.12.2021).

isključivo prošlosti, već da žive u suvremenome svijetu te da imaju pogled u budućnost.

Prilog 1. *Projekat „Arhivi su dostupni“.*

Osim analize stvarnih slučajeva iz svjetskih arhiva, potrebno je osvrnuti se i na općenite mogućnosti koje se nude primjenom novih tehnologija. Dakle, ne treba stati samo na viđeno, već pokušati pronaći nove načine uz čiju pomoć se djelovanje arhiva može unaprijediti i poboljšati i povećati svijest o arhivima i njihovoj ulozi u društvu. Neki od tih načina mogu se pronaći i u drugim disciplinama te prilagoditi aktivnostima arhiva.

Istraživači i arhivi u uslovima pandemije

Pandemija virusa SARS-COV-2 imala je velikog utjecaja na rad arhiva. Arhivi su se morali prilagoditi uputama kriznih štabova, smanjiti obim rada, ograničiti broj korisnika, smanjiti broj istraživača u arhivima, koji su najviše osjetili te posljedice.

Prilikom istraživanja, prolazi se uobičajna procedura, podnošenje zahtjeva za istraživanje, zatim odobravanje od strane arhiva itd, na koje se u ovom vremenu pandemije čeka termin „kao kod doktora/ljekara“.

Problemi za istraživače su se javili, jer pojedini arhivi nemaju svoje web stranice (činjenica koja je poražavajuća za arhive u 21. stoljeću), gdje bi se istraživači upoznali sa pohranjenim gradivom i utvrdili može li ono biti predmet njihovog istraživanja. Zatim, ograničen broj prisutnih istraživača, u zavisnosti od veličine prostorije arhiva, npr. do 4 istraživača po jednom danu. Ovo je išlo po m² raspoloživog prostora namjenjenog za istraživače. Ovo se odnosi na neke arhive, ne sve, da jedan istraživač, može dolaziti samo određen dan, jer su čitaonice arhiva pune i veliki broj istraživača se najavi za istraživanje, što dodatno otežava rad zaposlenika arhiva.

Nedovoljan broj zaposlenika, tj. vrlo mali broj arhivista koji rade sa korisnicima u čitaonicama arhiva. Obično radi jedan zaposlenik, koji prima zahtjeve, donosi arhivsku građu itd, u slučaju da taj zaposlenik ode na godišnji odmor ili bolovanje, rad u čitaonici se obustavlja.

Probleme za istraživače, predstavlja i ograničenje dostupnosti dokumenata iz određenog fonda (primjer 10 do 20 dokumenata po danu), što je nekorektno, osobito za istraživače koji dolaze iz inostranstva ili drugih gradova.

Pored svega navedenog problem i poteškoću u istraživanju predstavlja i što svi arhivi neimaju web stranice i na njima objavljene inventare fondova i zbirke, kako bi istraživač mogao lakše odabrati dokumente, te prilikom dolaska u arhiv, u puno kraćem vremenskom roku iste fotografisati itd. Također, mora se imati u vidu, da su neki fondovi količinski ogromni i nemaju urađen inventar, ali su za istraživače dostupni za istraživanje u prostorijama arhiva.

Pozitivne primjere kada je u pitanju istraživanje nalazimo kod nekih arhiva u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Hrvatskoj, ali ima i negativnih iskustava. Moja iskustva se odnose na arhive s kojima se imao kontakt prilikom istraživanja za doktorsku disertaciju.

Kod arhiva u Bosni i Hercegovini nalazimo na pozitivne primjere odnosa sa istraživačima: neki arhivi imaju web stranice, dostupni su inventari za pregledavanje (oni koji su arhivski sređeni), kao i omogućeno korištenje arhivske građe bez posebnog ograničenja.

Negativnih primjera imamo, da neki arhivi u Bosni i Hercegovinu nemaju web stranice, nemaju postavljene inventare fondova u digitalnoj formi. Nalazimo samo popise i kratak historijat fonda. Imamo i slučajeva da kod popisa fondova nalazimo na netačne informacije (ima inventar, vodič itd), a kad se zatraži popis za taj fond, to ustvari nema, ne postoji nikako. Obično za fondove koji nemaju popise/inventare, isti su nedostupni istraživaču za istraživanje.

Također, jedan od negativnih pojava kod arhiva u Bosni i Hercegovini, je da se sve manje pažnje posvećuje obradi arhivske građe, publikovanju odnosno objavljivanju arhivske građe/dokumenata, te se također malo pažnje posvećuje digitalizaciji arhivske građe. Ovde posebno ističem digitalizaciju štampe/novina.

Arhivi u Bosni i Hercegovini, trebali bi se ujediniti i zajedničkim snagama raditi na uspostavi zajedničkog sistema, gdje bi zajedničkim projektima radili na objavljivanju građe, digitalizaciji štampe, stavljanje u funkciju

*zajedničkog softvera/informacionog sistema, preko kojeg bi na jednom mjestu bili dostupni svi fondovi koji se nalaze u arhivima Bosne i Hercegovine.*⁴

Kod arhiva u Srbiji (npr. Arhiv Jugoslavije), imamo primjer da su za neke fondove inventari urađeni i dostupni na web stanici i da se isti mogu pogledati i odabrati dokumenti, dok drugi fondovi nisu dostupni online, ali su dostupni za istraživanje u prostorijama arhiva i imaju popis.⁵

Pozitivni primjeri je da su neki časopisi i knjige, dostupni online. Velika pažnja je posvećena objavljivanju arhivske građe/dokumenta. Zapažen rad u odnosu na arhive u Bosni i Hercegovini, je da arhivi u Srbiji u saradnji sa bibliotekama rade na digitalizaciji štampe/novina. Na ovom planu urađen je ogroman posao, te su novine dostupne online i potpuno dostupne na web stranicama Digitalna Narodna biblioteka Srbije⁶, Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“⁷ i dr.

Prilog 2. Digitalna narodna biblioteka Srbije.

⁴ Primjer Arhipedija (program Atom 2.4 koju je uspostavio Arhiv Republike Srpske – projekat je u razvojnoj fazi). Vidi: <http://arhipedija.com/> (Pristup: 4.12.2021).

⁵ Vidi više:

http://www.arhivju.gov.rs/active/sr-cyrillic/home/glavna_navigacija/arhivska_gradja/fondovi_i_zbirke/fondovi_iz_perioda_do_1945_godine/lista_fondova_do_1945.html;

http://www.arhivju.gov.rs/active/sr-cyrillic/home/glavna_navigacija/arhivska_gradja/fondovi_i_zbirke/fondovi_iz_perioda_nakon_1945_godine/fondovi_nakon_1945.html;

http://www.arhivju.gov.rs/active/sr-cyrillic/home/glavna_navigacija/arhivska_gradja/fondovi_i_zbirke/zbirke/lista_zbirki.html; (Pristup: 4.12.2021).

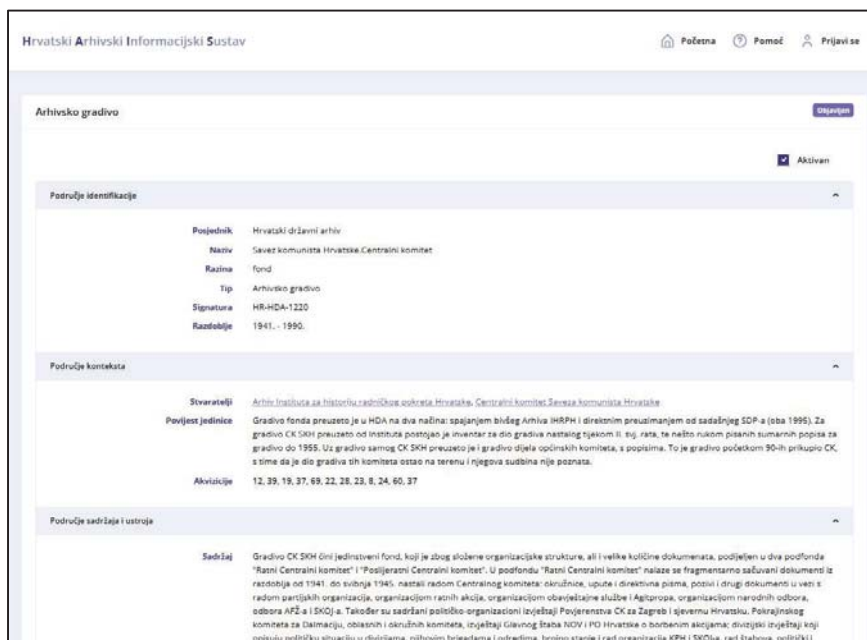
⁶ Vidjeti: <https://digitalna.nb.rs/> (Pristup: 4.12.2021).

⁷ Više: <http://www.unilib.rs/sadrzaji/digitalna-biblioteka/> (Pristup: 4.12.2021).

Kao što je slučaj u Bosni i Hercegovini i arhivi u Srbiji bi trebali raditi na izradi i stavljanju u funkciju zajedničkog softvera/informacionog sistema, preko kojeg bi na jednom mjestu bili dostupni svi fondovi koji se nalaze u arhivima Srbije,⁸ a samim tim i dostupni istraživačima.

Kod arhiva u Hrvatskoj (Hrvatski državni arhiv), nalazimo na pozitivne primjere, jer je arhivska građa arhiva u Hrvatskoj (popisi i historijat fondova) dostupni na zajedničkom Hrvatskom arhivskom informacijskom sistemu (HAIS)⁹, koji omogućuje pregledavanje fondova svih arhiva, kao i dostupnost popisa/inventara za određene fondove. Pozitivan primjer je rad na objavljivanju arhivske građe, kao i digitalizovanju štampe/novina.

Postoji i mogućnost da se iz fondova koji imaju dostupne inventare online, odaberu dokumenti i putem maila naruče. Za iste se dobije ponuda/račun,

Prilog 3. Hrvatski arhivski informacijski sistem/sustav (HAIS).

⁸ U Republici Srbiji radi se na razvoju Jedinstvenog informacionog sistema ARHIS. ARHIS kao jedinstveno softversko rješenje za sve arhive u Republici Srbiji čini sastavni dio rada svih arhivista i zaposlenih u arhivima. Više vidi: Mirjana Bogosavljević, Jedinstveni informacioni sistem ARHIS – Implementacija i prezentacija na primjeru fonda Ministarstva socijalnog staranja NRS – Arhiv Srbije, *Arhivska građa u teoriji i praksi*, Zbornik radova, knjiga 4, Beograd 2020, 59-69. Vidi: <https://www.podunavlje.info/dir/2020/11/09/istorijski-arhiv-u-smederevu-se-prikljucio-informacionom-sistemu-arhis/>. (Pristup: 5.12.2021).

⁹ Više vidi: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istra%C5%BEite-gradivo/HAIS>; <https://hais.arhiv.hr/HDA/> (Pristup: 4.12.2021).

te prilikom uplate za navedne dokumente, isti putem pošte dođu na kućnu adresu. Ovo je primjer koji trebaju da slijede svi arhivi u regionu.

Dok su neki arhivi predodređeni sa specifičnom namjerom da služe naučnoj zajednici, većina ih je organizirana da služe potrebama žive organizacije, i stoga mnogi istraživači dijele moje iskustvo.

Arhivisti u arhivima koje posjećuju prvo zbunjuju njihove istraživačke planove, ali potom otkrivaju značajna otkrića koja bi ostala skrivena da nije bilo lične posjete. Iako je idealno imati u potpunosti čitavu godinu ili više za istraživanje u arhivima, mnoge posjete se dešavaju tokom ljeta, a pandemija virusa SARS- COV-2 je zaustavila mnoge planove arhivskog istraživanja. Dok je pandemija virusa SARS-COV-2 uticala na istraživače arhiva u svim fazama karijere, posebno su pogođeni istraživači u ranoj karijeri. Ukratko, dok istraživači pronalaze načine da se kratkoročno prilagode situaciji nastaloj zbog pandemije virusa SARS-COV-2 arhivisti bi također trebali pojednostaviti planove istraživačima i olakšati pristup arhivskoj građi.¹⁰

Preporuke arhivima

Kako bi arhivi odgovorili nastaloj situaciji uzrokovanoj pandemiji virusa SARS-COV-2, i kako bi izašli u susret korisnicima/istraživačima, u prilogu se daju neke od preporuka. Preporuke su dio, autorovog vlastitog iskustva, koje je uočio, tokom procesa istraživanja arhivske građe:

- Arhivi bi trebali imati uređene web stranice, sa svim podacima koji su korisni za istraživače;
- Raditi na izradi i objavljivanju inventara fondova i zbirki i učiniti dostupnim na web stranici;
- Raditi na obradi arhivske građe (osobito fondova koji su najtraženiji prilikom istraživanja);
- Raditi na objavljivanju arhivske građe/dokumenata;
- Vršiti digitalizaciju štampe/novina i istu učiniti dostupnim istraživačima;
- Omogućiti istraživačima dostavljanje skeniranih i kopiranih arhivskih dokumenata, knjiga, objavljene građe itd.

U konačnici, sve ove preporuke su važne da se u uslovima pandemije arhivi što više približe istraživačima i da omoguće što jednostavniji pristup i korištenje arhivske građe.

¹⁰ Više vidi: Shai M. Dromi, Lecturer, Harvard University, *Archival Research During COVID-19*, Professional Challenges Facing Sociologists, American Sociological Association, (footnotes.asanet.org).
https://scholar.harvard.edu/files/shai-dromi/files/dromi_archival_research_during_covid-19.pdf.
 (Pristup: 5.12.2021).

Kroz ove preporuke može se govoriti o arhivima koji rade u 21. stoljeću, i koji uistinu žive i postoje u 21. stoljeću, a ne samo raditi s metodama pristupa i poslovanja koji su zastarjeli i neprimjenjivi. Da bi bili arhivi savremenog doba potrebno je uložiti veći angažman u praćenju trendova te surađivati više s jednom od trenutno najbrže rastućih disciplina (informacijskom) kako bi iskoristili ono što ona nudi i primijenili to na svoje djelovanje.

Danas je gotovo nemoguće govoriti o bilo kojoj disciplini i naučnom području, a ne uključiti u razvoj iste rad sa kompjuterima, odnosno informacionim tehnologijama. Ipak, kako bi svaka disciplina, pa tako i arhivistika, uspješno funkcionirala u kombinaciji s računalnim i ostalim modernim tehnologijama koje su dio ove naučne oblasti, potrebno je postaviti jasne okvire i uvjete.

Upravo se zbog toga pojavljuje novi termin, a prema nekima i nova disciplina – kompjuterska/računalna/informaciona arhivistika. Ona za cilj ima premostiti razlike između tradicionalne arhivistike i informacionih nauka kako bi se na najbolji mogući način iskoristile kvalitete i jedne i druge i stvorila arhivistika koja odgovara na zahtjeve korisnika/istraživača 21. stoljeća.¹¹

Kako bi se arhivi uspješno razvijali, također je potrebno da “privuku” pogled korisnika/istraživača na arhive kao institucije i povećaju svijest o važnosti arhiva kao institucija. Da bi arhivi, posebice u zemljama kao što je Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Srbija, Slovenija i dr, mogli držati korak s najnovijim trendovima i uspješno ih primjenjivati u svakodnevnom poslovanju, primarno je potrebno osigurati finansijska sredstva. Ukoliko javnost i vlast nisu svjesni važnosti i značaja arhiva za cijelu zajednicu, finansijski potrebna sredstva neće biti omogućena. Ukoliko ne postoje finansije, arhiv neće biti u mogućnosti pratiti najnovije trendove. Ukoliko se ne prate najnoviji trendovi, ne postoji ni moderan arhiv 21. stoljeća. Za sve je ovo osim finansija, naravno, potrebne su i stručne osobe.

¹¹ O informacionim tehnologijama i arhivistici vidi više radove: Miroslav Novak, O mogućnostima i potrebama korištenja umjetne inteligencije u arhivima, *Arhivski pogledi*, god. I, br. 1, Tuzla 2020, 19-32; Vlatka Lemić, Time Machine projekt: arhivske perspektive, *Arhivski pogledi*, god. I, br. 1, Tuzla 2020, 33-42; Arian Rajh, Hrvoje Stančić, Planiranje, izgradnja i uspostava digitalnog arhiva, *Arhivski vjesnik*, vol. 53, no. 1, Zagreb 2010, 41-62; Hrvoje Stančić, Blockchain in digital preservation, in: *Trust and records in an open digital environment*, Hrvoje Stančić (ur), Routledge, New York 2021, 213-226; Arian Rajh, Hrvoje Stančić, Željko Trbušić, Odnos arhivističke teorije i arhivske prakse u kontekstu razvoja suvremenih tehnologija u arhivima i edukacije arhivista, *Radovi*, Radoslav Zaričić (ur), 6. kongres hrvatskih arhivista: Na pragu 3. desetljeća 21. stoljeća - inkluzivnost kao uvjet. 26-29. listopada 2021, Split 2021, 63-81; Arian Rajh, Arhivističke (informatičko-informacijske) tehnologije: procjene i preporuke, u: *Arhivi u Hrvatskoj*, Zadar 2017, 419-436; Arian Rajh, Različite okoline, ista struka: mogućnosti primjene informatičke tehnologije u arhivima za izradu računalno generiranih opisa gradiva, *Arhivski vjesnik*, vol. 59, no. 1, Zagreb 2016, 99-116; Jasmin Jajčević, Adnan Tinjić, Informatička oprema i sistemi u arhivima Bosne i Hercegovine sa akcentom na Arhiv Tuzlanskog kantona – stanje i potrebe, *Glasnik arhiva i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, br. 48, Sarajevo 2018, 50-72. i dr.

Arhivski istraživači imaju brojne resurse koji su im za sada na raspolaganju. Bibliotekari¹² treba da im budu početna tačka kontakta. S obzirom na zatvaranje zbog pandemije virusa SARS-COV-2, mnogi provajderi dozvoljavaju besplatan pristup njihovom sadržaju, uključujući razne korisne resurse za arhivska istraživanja. Ostalo, usluge na mreži kao što je Google Books učinile su neke javno dostupne resurse – posebno one u javnoj domeni. Zatim, mnogi arhivisti pozdravljaju upite putem e-pošte, kratak telefonski poziv može dati digitalizirane resurse i druge lokacije koji bi mogli imati relevantanu arhivsku građu za istraživače, tj. uputiti ih prema drugim arhivima. Ne treba zaboraviti da i prethodni istraživači u istom arhivu mogu ponuditi savjete i pomoć, od općih savjeta do skeniranih dokumenata koji im više nisu potrebni.¹³

Zaključak

Pandemija virusa SARS-COV-2 imala je velikog utjecaja na rad arhiva. Arhivi su se morali prilagoditi uputama kriznih štabova, smanjiti obim rada, ograničiti broj korisnika, smanjiti broj istraživača u arhivima, koji su najviše osjetili te posljedice

Problemi za istraživače su se javili, što pojedini arhivi nemaju svoje web stranice, gdje bi se istraživači upoznali da li određen arhiv ima građu koja je predmet njihovog istraživanja. Ograničen broj istraživača, u zavisnosti od veličine prostorije arhiva je također uticao na dinamičnost rada istraživača. Problem za istraživače, predstavlja i ograničenje dostupnosti dokumenata iz određenog fonda, nedostupnost i nepostojanje inventara kod neobrađenih fondova i dr.

U radu na osnovu vlastitog iskustva, autor je dao pozitivne i negativne primjere u radu arhiva u Bosni i Hercegovini, Arhiva Jugoslavije i Hrvatskog državnog arhiva. S tim u vezi kako bi arhivi odgovorili nastaloj situaciji uzrokovanoj od pandemije virusa SARS-COV-2, i kako bi izašli u susret korisnicima/istraživačima, predložene su preporuke. Preporuke su dio, autorovog vlastitog iskustva, koje je uočio, tokom procesa istraživanja arhivske građe u

¹² Primjeri rada biblioteka u uslovima pandemije COVID-19, vidi: Mirjana Kotromanović, Dajana Horvat, Monika Čuljak, Društvene mreže kao most između stvarno i virtuelnog u doba pandemije – s primjerom Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici, *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema*, vol. 24, no. 1-2, Osijek 2020, 163-177; Zvezdana Saje, Goran Vučković, Mirna Grubanović, Rad Gradske knjižnice SlavonSKI Brod za vrijeme zatvorenosti u 2020. godini, *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema*, vol. 25, no. 1-2, Osijek 2021, 59-78.

¹³ Više vidi: Shai M. Dromi, Lecturer, Harvard University, *Archival Research During COVID-19*, Professional Challenges Facing Sociologists, American Sociological Association, (footnotes.asanet.org), https://scholar.harvard.edu/files/shai-dromi/files/dromi_archival_research_during_covid-19.pdf. (Pristup: 5.12.2021).

arhivima, a to su: da arhivi moraju imati uređene web stranice, sa svim podacima koji su korisni za istraživače; moraju raditi na izradi i objavljivanju inventara fondova i zbirki i postaviti iste na web stranice; raditi na obradi arhivske građe (osobito fondova koji su najtraženiji prilikom istraživanja); raditi na objavljivanju arhivske građe/dokumenata; raditi na digitalizaciji štampe/novina i istu učiniti dostupnim istraživačima; te omogućiti istraživačima dostavljanje skeniranih i kopiranih arhivskih dokumenata, knjiga, objavljene građe itd.

U konačnici, sve ove preporuke su važne da se u uslovima pandemije arhivi što više približe istraživačima i da omoguće što jednostavniji pristup i korištenje arhivske građe.

Summary

The SARS-COV-2 virus pandemic has had a major impact on the work of the archives. The archives had to adapt to the instructions of the crisis staffs, reduce the scope of work, limit the number of users, reduce the number of researchers in the archives, who felt these consequences the most

Problems have arisen for researchers, which some archives do not have their own website, where researchers would find out whether a particular archive has material that is the subject of their research. A limited number of researchers, depending on the size of the archive room, also influenced the dynamics of the researchers' work. Another problem for researchers is the limitation of the availability of documents from a certain fund, the unavailability and non-existence of inventory in unprocessed funds, etc.

Based on his own experience, the author gave positive and negative examples in the work of archives in Bosnia and Herzegovina, the Archives of Yugoslavia and the Croatian State Archives. In this regard, recommendations have been proposed in order for the archives to respond to the situation caused by the SARS-COV-2 virus pandemic, and to meet the needs of users / researchers. Recommendations are part of the author's own experience, which he noticed during the process of researching archival material in archives, and these are: that archives must have edited websites, with all the data that are useful for researchers; they must work on creating and publishing inventories of funds and collections and posting them on websites; work on the processing of archival material (especially funds that are most in demand during research); work on publishing archival material / documents; work on digitization of the press / newspaper and make it available to researchers; and enable researchers to submit scanned and copied archival documents, books, published materials, etc.

Ultimately, all these recommendations are important in order to bring the archives as close as possible to researchers in the conditions of a pandemic and to enable the simplest possible access and use of archival material.